

ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВИХ ІГОР ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ “ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ”

Європи, англomовних країн, правила мовленнєвого етикету. Однак, уміння вести переговори як складова змісту іншомовного навчання потребує цілісних практичних методичних розробок, що уможливають якісне оволодіння студентами відповідними стратегіями ведення переговорів англійською мовою у процесі міжкультурного спілкування, у чому вбачаємо подальші перспективи досліджень проблематики.

1. *Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій: навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-*

кваліф. рівня “магістр” / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г. Е. [та ін.]; за ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2011. – 344 с

2. *Навчально-методичний посібник з курсу “Стратегія і тактика ведення переговорів” для студентів спеціальності “Міжнародні відносини” / За ред. А.М. Дегтеренко. – Маріуполь, 2011. – 196 с.*

3. *Сучасний тлумачний словник української мови: 60 000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В.В. Дубічинського. – Х.: ВД “Школа”, 2009. – 832 с.*

4. *Mulholland J. The Language of Negotiation: A Handbook of Practical Strategies for Improving Communication // Joan Mulholland. – London: Routledge, 2002. – 229 p.*

Стаття надійшла до редакції 22.10.2014

УДК 378.016:004

Олександр Кошелєв, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри природничо-математичних дисциплін
Донбаського державного педагогічного університету

ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВИХ ІГОР ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ “ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ”

У статті розглянуто питання організації ділових ігор у процесі навчання майбутніх вчителів початкових класів. Визначено поняття “ділова гра”, принципи й правила її підготовки та реалізації. Представлено результати розробки алгоритму організації ділової гри в процесі вивчення курсу “Основи наукових досліджень”.

Ключові слова: ділова гра, розробка ділової гри, алгоритм, організація, майбутні вчителі початкових класів.
Літ. 6.

Александр Кошелев, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры естественно-математических дисциплин
Донбасского государственного педагогического университета

ПРОВЕДЕНИЕ ДЕЛОВЫХ ИГР ПРИ ИЗУЧЕНИИ КУРСА “ОСНОВЫ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ”

В статье рассмотрен вопрос организации деловых игр в процессе обучения будущих учителей начальных классов. Определено понятие “деловая игра”, принципы и правила ее подготовки и реализации. Представлены результаты разработки алгоритма организации деловой игры в процессе изучения курса “Основы научных исследований”.

Ключевые слова: деловая игра, разработка деловой игры, алгоритм, организация, будущие учителя начальных классов.

Olexander Koshelev, Ph.D.(Pedagogy),
Associate Professor of Natural and Mathematical Sciences Department
Donbas State Pedagogical University

CONDUCTING OF BUSINESS GAMES DURING STUDYING THE COURSE “RESEARCH WRITING AND STYLE”

The question of organization of business games in teaching future elementary school teachers is considered in the article. The concept of “business game”, the principles and the rules for its preparation and implementation are defined. The results of algorithm development of organization of the business game during studying the course “Research Writing and Style” are provided.

Keywords: business game, the development of the business game, algorithm, organization, future primary school teachers.

Постановка проблеми. Процес освітній простір, супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці створення нової системи вищої освіти, орієнтованої на входження у світовий навчально-виховного процесу вищих навчальних

закладів України. У цьому контексті одним із перспективних шляхів удосконалення підготовки майбутніх фахівців вчені вважають впровадження активних форм та методів навчання, зокрема, ігрових.

Саме вони забезпечують усвідомлену зацікавлену розумову діяльність студентів, активне сприйняття теоретичного матеріалу в навчальному процесі, розвиток навичок самостійного прийняття рішень із проблемних питань. Тому набувають актуальності питання використання ігрових методів у процесі підготовки майбутніх фахівців, у тому числі, – вчителів початкових класів. Але, як показав аналіз системи їхньої підготовки, цьому аспекту не приділяється належна увага, не сформований відповідний банк ділових ігор, зокрема, при вивченні курсу “Основи педагогічних досліджень”.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок щодо обґрунтування доцільності та перспективності використання ділових ігор у вищій школі, розкриття загальних правил організації, конструювання й проведення ділових ігор зроблений такими дослідниками як Я. Бельчиків, А. Вербицький, М. Воровка, П. Щербань та ін.

Теоретичні основи та практичне застосування ділових ігор у процесі навчання економічним дисциплінам представлено у працях В. Буркова, В. Комарова, К. Солопенко та ін. Дослідженню дидактичних умов застосування ділових ігор у професійній підготовці фахівців пожежної безпеки присвячена дисертація О. Парубка.

Використанню ділових ігор в системі підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності під час проходження педагогічної практики присвячене дослідження Т. Васиної, а О. Варакута розглядає методичний аспект підготовки майбутніх учителів географії засобом ділової гри. Значний внесок у розробку методик вивчення іноземної мови, основою яких є ігрова діяльність, зробили В. Артемов, М. Кларін та ін.

Аналіз літературних джерел свідчить, що існують різні підходи до визначення сутності та організації ділових ігор у навчальному процесі. Ділові ігри розуміють як різновид імітаційного моделювання – ігрової побудови, що є наслідуванням реальних життєвих чи професійних ситуацій, або як спосіб інтенсифікації творчої, розумової діяльності в умовах організації групової й колективної взаємодії з визначення послідовності рішень у штучно створеній ситуації [6].

Метою статті є опис досвіду впровадження ділових ігор у процесі підготовки майбутніх вчителів початкових класів (на прикладі курсу “Основи наукових досліджень”).

Виклад основного матеріалу. Сьогодні ділові ігри дедалі ширше застосовують у різноманітних сферах, в тому числі для підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. При цьому викладачі прагнуть не тільки озброїти студентів науковими знаннями, а й сприяти виробленню у них практичної діловитості й заповзятливості, формувати навички активного педагогічного мислення. Тому важливо проводити зі студентами навчальні ділові ігри, які певною мірою імітують професійні педагогічні ситуації.

Ділова педагогічна гра – імітаційне моделювання процесів педагогічної діяльності та ігрове моделювання професійної діяльності задіяних у ній суб’єктів, що здійснюється в умовних ситуаціях і пов’язана з управлінням навчально-виховним процесом [3].

Ділові ігри є педагогічним засобом і активною формою навчання, яка інтенсифікує навчальну діяльність, моделюючи управлінські, економічні, психологічні, педагогічні ситуації, і дає можливість їх аналізувати та виробляти оптимальні дії і надалі [2].

Основний наголос у діловій грі робиться на формування вмінь та навичок, професійно значущих рис; відтворюється професійна обстановка, схожа за основними характеристиками на реальну. Залишаючись педагогічним процесом, ділова гра дозволяє студенту засвоїти знання та уміння не абстрактно, а в контексті професії [4].

Ділова гра повинна мати основні атрибути:

- Гра імітує той чи інший аспект цілеспрямованої людської діяльності.
- Учасники гри отримують ролі, які визначають відмінність їхніх інтересів і спонукальних стимулів у грі.

- Ігрові дії регламентуються системою правил.
- У діловій грі перетворюються просторово-часові характеристики модельованої діяльності.
- Гра носить умовний характер.

- Контур регулювання гри складається з блоків: концептуального, сценарного, постановочного, сценічного, критики і рефлексії, суддівського, забезпечення інформацією [1].

Л. Костевич та А. Лапко [5] сформулювали основні правила, якими повинен керуватися педагог при проведенні ділових ігор:

1. Повне занурення учасників ділової гри у проблематику ситуації, що моделюється у грі. Це правило означає, що учасники ділової гри протягом усього часу її проведення повинні займатися вивченням і аналізом тільки тих питань, які стосуються цієї гри.

2. Поступове залучення учасників ділової гри в експериментальну ситуацію. Суть цього правила

полягає в тому, що всі основні відомості про проблему, яка розглядається у грі, гравці отримують не до початку, а у процесі ігрової діяльності.

3. Рівномірне навантаження. Дотримання цього правила забезпечує підвищення технологічності, або, як іноді висловлюються, зацікавленість діловою грою.

4. Правдивість експериментальної ситуації. При реалізації правила правдивості доцільно:

- заохочувати виготовлення учасниками гри псевдореальних документів, які відображають їх ігрову діяльність (службові записки, заяви, розпорядження тощо);

- дії у кожній ситуації оформлювати у вигляді відповідних псевдореальних документів (наказ директора, витяг із протоколу тощо);

- забезпечувати учасників гри положеннями про ігрові підрозділи і посадовими інструкціями, наближеними за формою до реальних документів.

Основними завданнями ділової гри є:

- наблизити навчальний процес до майбутньої професійної діяльності;

- виховувати у студентів усвідомлення дисципліни;

- формувати психологічні якості, особисті знання та уміння, необхідні для роботи за обраною професією;

- активізувати навчання внаслідок ефективнішого використання інтелектуального потенціалу студента;

- ілюструвати та збагачувати теоретичний матеріал;

- розвивати навички у спілкуванні та прийнятті рішень у конфліктних ситуаціях, коли інтереси різних ігрових ролей часто не збігаються;

- навчити регулювати свій емоційний стан при роботі в колективі.

Застосування ділової гри в навчальному процесі дозволяє викладачеві:

- розробляти індивідуальні технології до кожної навчальної теми;

- впроваджувати в навчальний процес демократичну, доброзичливу і впевнену манеру викладання;

- оцінювати не лише фахові знання, але й послідовність, самостійність і чіткість в роботі, здатність експериментувати, рівень емоційної культури;

- відпрацювати власний стиль викладання;

- використовувати фактор несподіваності, новизни, оригінальності, що не завжди притаманне традиційним практичним завданням;

- забезпечити повноцінний розвиток творчих можливостей студентів, їх професійне зростання;

- максимально наблизити студента до реальної наукової діяльності;

Один із важливих факторів успіху ділової гри – це керівництво грою, контроль за її процесом. У ході заняття викладач виконує роль координатора, коментатора та консультанта дій. Він виконує в організації гри такі функції:

- оцінює доцільність проведення гри та формує склад її учасників;

- знайомить з умовами та правилами гри;
- готує базу даних для навчального періоду гри;

- здійснює поточний контроль за додержанням правил гри;

- слідкує за додержанням у процесі гри етичних норм, запобігає можливості виникнення особистих образ та конфліктів;

- допомагає виявити та аналізувати неефективні способи дій;

- слідкує за орієнтацією процесу гри на досягнення поставлених цілей;

- збирає по завершенні гри її робочі документи та перевіряє правильність їх заповнення;

- оцінює результати виконання завдань, поведінку учасників, робить загальні висновки, дає рекомендації конкретним учасникам гри.

Алгоритм організації ділової гри в навчальному процесі складається з наступних кроків: розробка ділової гри, що включає діагностику основних елементів та підготовку сценарію й реалізація ділової гри (підготовка тих, хто навчається, до гри; проведення гри та її оцінка) [6].

Спеціально з курсу “Основи педагогічних досліджень” нами були розроблені окремі ігри для кращого засвоєння матеріалу, який стосується різноманітних аспектів наукового дослідження та здійснена спроба розробки алгоритму організації ділової гри в навчальному процесі.

Гра “Віртуальний музей історії проведення педагогічного дослідження”

Мета: познайомити студентів із поняттям “дослідження”, методами дослідження, видатними науковцями, які зробили значний внесок у розвиток педагогічної науки.

Учасники: студентська група.

Обладнання: комп’ютер, проектор, малюнки, таблиці, схеми.

До гри:

1. Кожен студент обирає собі певний часовий період історії проведення педагогічного дослідження.

2. Отримавши завдання, кожен студент готує невелику доповідь про особливості відповідного періоду, знаходить фото (ілюстрації) видатних людей, місць, подій, приладів тощо.

3. Всі доповіді повинні складати одну цілісну розповідь. Кожен виступ триває не більше 5 хвилин.

4. Із наявних наочних матеріалів треба виготовити одну спільну презентацію в тій послідовності, в якій будуть виступати екскурсоводи.

5. Кожен із екскурсоводів крім знання матеріалу з теми повинен також продемонструвати свої знання з педагогічної майстерності.

6. Бажано не читати текст, а розповідати як справжні екскурсоводи.

7. Після свого виступу екскурсовод має дати відповіді на запитання, які виникли у слухачів.

8. По закінченню гри вся студентська група повинна письмово відповісти на ключові питання екскурсії. Кожен екскурсовод повинен відповідне питання підготувати заздалегідь і під час розповіді акцентувати на ньому увагу слухачів.

Гра “Бібліотекар”

Мета: ознайомити студентів із правилами складання списку літературних джерел, підготувати до захисту наукової роботи.

Учасники: студентська група.

Місце проведення: читальна зала факультету.
До гри:

1. Заздалегідь готуються теми, за якими в читальній залі можна знайти не менше 10 літературних джерел.

2. Тема формулюється як тема курсової роботи. За бажанням тему можна обрати зі списку запропонованих. У майбутньому можливо саме за цією темою студент буде виконувати курсову роботу.

3. Кожен студент виконує роль бібліотекаря, який отримав замовлення на знаходження літератури з певної проблематики.

5. Отримавши завдання, студенти працюють з алфавітним каталогом. Контролює процес роботи в читальній залі бібліотекар, який при необхідності може допомогти розібратися з картками.

6. Знайшовши всі можливі джерела (підручники, посібники, книги, наукові збірки, статті у періодичній літературі), студент повинен на аркуші скласти список літератури з даної теми, який повинен відповідати стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 “Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання”.

7. Виконану роботу перевіряє викладач.

Ділова гра “Навчальна наукова конференція”

Мета: ознайомити студентів із алгоритмом підготовки наукової конференції та вимогами до підготовки тексту наукового виступу.

Учасники: студентська група, викладачі, запрошені гості.

Етапи підготовки навчальної наукової конференції:

1. Прийняття рішення про проведення навчальної наукової конференції.

2. Формування оргкомітету, редакційної групи та технічної групи з підготовки та проведення заходу.

3. Складання кошторису витрат.

4. Складання плану-графіка робіт із підготовки й проведення конференції.

5. Вибір приміщення для проведення конференції.

6. Формування списку учасників і гостей конференції.

7. Формування та підготовка пакету матеріалів конференції.

8. Запрошення учасників та гостей на конференцію.

9. Організація роботи інформаційної служби заходу.

10. Складання сценарію проведення заходу.

Проведення навчальної наукової конференції проходить у такій послідовності:

- підготовка приміщення;
- реєстрація учасників;
- організація роботи технічної групи;
- організація змістовної роботи на заході;
- підбиття підсумків.

Оргкомітет узгоджує вибір теми навчальної наукової конференції, розробляє макет емблеми та сертифіката учасника, готує інформаційний лист, програму конференції, оголошення та запрошення, відповідає за підготовку та оформлення збірника матеріалів конференції.

Організація проведення конференції включає: оформлення аудиторії, запрошення учасників і гостей, реєстрацію заявок, підготовку матеріалів лічильної комісії для оцінювання виступів, виготовлення бейджиків, технічне обладнання, фото- та відеозабезпечення і т. ін.

На підсумковому етапі заходу оголошуються результати, відбувається нагородження учасників, оформлюються матеріали для звіту, інформація про конференцію подається до редакції факультетської чи університетської газети.

Студенти обирають собі завдання відповідно до своїх уподобань та можливостей. Користуючись матеріалом лекцій, студенти повинні підготувати наукову статтю та текст доповіді з презентацією відповідно теми конференції, яку може запропонувати викладач або самі студенти.

Висновки. Аналіз принципів розробки і

застосування ділових ігор у навчально-виховному процесі вишів дозволяє зробити висновок, що ці ігри допомагають студентам розвивати такі якості, необхідні для майбутньої роботи як: здатність працювати в команді, брати на себе відповідальність при вирішенні різних питань, проявляти ініціативу, виявляти проблеми та шукати шляхи їх вирішення та вміння аналізувати нові ситуації і застосовувати для їх аналізу вже наявні знання й розвивати взаєморозуміння між учасниками гри.

В той же час слід зауважити, що жоден метод, форма або засіб, у тому числі ділові ігри, не можуть претендувати на універсальність і будуть забезпечувати найбільший ефект тільки в оптимальному поєднанні з іншими методами, формами й засобами традиційного й активного навчання.

Подальшої розробки вимагають питання створення цілісної системи ділових ігор при викладанні курсу “Основи педагогічних досліджень”, тісно пов’язаної з іншими навчальними дисциплінами.

1. Айламазьян А.М. Актуальные методы воспитания и обучения: деловая игра / А.М. Айламазьян. – М.: Владос-пресс, 2000. – 97 с.

2. Белкін І. Педагогічні умови виникнення ділових ігор у вищих навчальних закладах / І. Белкін // Гуманітарний вісник. – Київ. – 2011. – № 22. – С. 3 – 5.

3. Воровка М.І. Ділова гра як засіб підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Маргарита Іванівна Воровка. – Запоріжжя, 2007. – 276 с.

4. Гребьонкіна О.С. Ділова гра як форма активного навчання: [Електронний ресурс]: Збірник науково-методичних робіт кафедри вищої математики / О.С. Гребьонкіна // вип. 7 – 2011. – Режим доступу: <http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/4363>

5. Исследование операций. Теория игр: Учеб. пособие / Л.С. Костевич, А.А. Лапко. – Минск: Вышэйшая школа, 2008. – 368 с.

6. Ковальська В.С. Особливості організації ділових ігор у процесі навчання майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю / В.С. Ковальська // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2010. – №26 – 27. – С. 119 – 124. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Piro_2010_26-27_19.pdf56.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2014

“Доки народ живе, живе і його мова”.

Михайло Грушевський
професор історії, організатор української науки, політичний діяч і публіцист

“... Усі до єдиної мови в світі – надбання всього людства. Вони дозволяють на основі порівняння всіх рівнів мовної структури кожної мови виявити універсальні її властивості, які дали можливість виділитися із живої природи в homo sapiens”.

Нурмагомед Гаджахмедов
професор, декан факультету дагестанської філології ДДУ

“Чому люблю я українське слово,
Співучіше за пісню солов'я?
Чому люблю я українську мову? –
Люблю тому, що мова ця – моя!”

Наталія Жовнір (Близнюченко)
“Чому люблю я українську мову”

